

NATHANIEL PHILBRICK

V SRDCI MOŘE

TRITON
Praha / Kroměříž

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Philbrick, Nathaniel

V srdci moře/Nathaniel Philbrick; přeložila Eva Klimentová. –

1. vydání. – Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2015

Přeloženo z angličtiny

ISBN 978-80-7387-901-3

629.562.7 * 639.245.1/.3 * 639.245.1/.3-051 * 656.085.3 * 910.3/.4 * 614.87
* (73) * (265)

– 1819-1821

– 19. století

– velrybářské lodě – Spojené státy americké – 19. století

– velrybářství – 19. století

– velrybáři – Spojené státy americké – 19. století

– ztroskotání lodí -- Tichý oceán – 19. století

– mořeplavectví – Tichý oceán – 19. století

– přežití – Tichý oceán

– literatura faktu

91 – Geografie jako věda. Výzkum. Cestování [7]

Nathaniel Philbrick

V SRDCI MOŘE

NATHANIEL PHILBRICK

V SRDCI
MOŘE

přeložila Eva Klimentová

Stanislav Juhaňák – TRITON

Nathaniel Philbrick
V SRDCI MOŘE

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

Copyright © 2000 by Nathaniel Philbrick
© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2015
Translation © Eva Klimentová, 2015
Cover © Renata Brtnická, 2015

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,
Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,
www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7387-901-3

Věnováno Melisse

Nesmírně vyvýšen rozmetáš útočníky, vysíláš své rozhorlení,
jako oheň strniště je pozře. Dechem tvého chřípí počaly se kupit vody,
příboje zůstaly stát jako hráze, sesedly se tůně propastné v klín moře.

– EXODUS, 15, 7–8

Toto je konec námořních výprav i soubojů
s velrybou chrlící nantucketské kosti v příboji.
Toto je konec naší jízdy na vlnách;
jsme vyliti jak voda. Kdo nemá strach
vytančit pána leviatanů, připoutaného ke stěžni,
z tohoto pole kvakerů v hrobech bez náhrobků?

– ROBERT LOWELL, „Kvakerský hřbitov v Nantucketu“

PŘEDMLUVA

23. února 1821

Velrybářská loď jako obří dravec líně směřovala na sever podél západního pobřeží Jižní Ameriky a brzdila moře živoucího oleje. Neboť to byl Tichý oceán v roce 1821: nedozírné pole teplokrevných zásobáren oleje, zvaných vorvani.

Lov vorvaňů – největších ozubených kytovců na světě – nebyl snadná věc. Z velrybářské lodi vyplouvalo na malém člunu šest mužů, doveslovali ke kořisti, harpunovali ji a potom se ji pokoušeli usmrtit kopím. Šedesátitunové stvoření mohlo člun zničit pouhým mávnutím ocasu a uvrhnout muže do studené oceánské vody, mnohdy spoustu mil od velrybářské lodi.

Po úspěšném lovu následoval ohromný úkol proměnit mrtvého vorvaně v olej: získat z něj tuk, nasekat ho na kusy a vyškvařit na jakostní olej, který osvětloval ulice a promazával stroje průmyslového věku. Jelikož toto všechno probíhalo na nezměrném Tichém oceánu, znamenalo to, že počátkem devatenáctého století velrybáři nebyli pouze námořní lovci a továrenští dělníci, ale i objevitelé, kteří se vydávali dál a dál do téměř neprobádaných končin o větší rozloze než všechny zemské souše dohromady.

Po více než století byl hlavním sídlem tohoto celosvětového obchodu s velrybím olejem ostrůvek jménem Nantucket, který se nachází čtyřia dvacet mil od jižního pobřeží Nové Anglie. Jedním z největších paradoxů nantucketských velrybářů byla skutečnost, že mnozí z nich byli kvakeři, příslušníci náboženské sekty, která neochvějně hlásala pacifismus, alespoň ve vztahu k lidem. Kombinace přísného sebeovládání s téměř posvátným pocitem poslání vytvářela specifický kvakerský charakter, který Herman Melville nazval „kvakeři jaksepatri“.

Oním plavidlem, které směřovalo na sever podél chilského pobřeží, byla nantucketská velrybářská loď *Dauphin*. Na moři zatím strávila pouhých pár měsíců z plavby, jež měla trvat tři roky. A onoho únorového

rána roku 1821 hlídka zpozorovala cosi nezvyklého – na vlnách se houpal člun, na širé moře neuvěřitelně malý. Kapitán lodi, sedmatřicetiletý Zimri Coffin, zvědavě zamířil na toto záhadné malé plavidlo svůj dalekohled.

Záhy pochopil, že se jedná o velrybářský člun se špičatou zádi a přibližně pětadvacet stop dlouhý, ale žádný takový ještě nikdy neviděl. Bočnice člunu byly asi o půl stopy zvýšené. Dva provizorní stěžně měly oplachtění, takže z veslice se stal primitivní škuner. Plachty, ztvrdlé od soli a vyrudlé sluncem, jej zjevně poháněly už spoustu mil. U kormidelního vesla Coffin nikoho neviděl. Otočil se na muže za lodním kormidlem a zavelel: „Rychle otočte loď!“

Za Coffinova pozorného dohledu kormidelník dovedl loď co nejbližší k zchátralému plavidlu. Ačkoli rozjetá loď kolem něj rychle proplula, na pouhých pár vteřin, kdy se tyčila nad otevřeným člunem, se členům posádky naskytl pohled, na který nezapomněli do konce života.

Nejprve spatřili kosti – lidské kosti – poházené po veslařských lavicích i po dně člunu, jako by to byl plovoucí brloh nějakého lidožravého zvířete. Pak zahlédli dva muže. Leželi schoulení na opačných koncích člunu, kůži posetou boláky, oči vytřeštěné a vousy spečené solí a krví. Sáli morek z kostí mrtvých druhů.

Místo aby trosečníci své zachránce přivítali s úlevným úsměvem, byli znepokojení, ba vyděšení, a tak blouznili žízni a hladem, že vůbec nemohli mluvit. Zoufale, téměř zběsile svírali roztráštěné a ohlodané kosti a odmítali se jich vzdát, jako dva vyhladovělí psi, kteří uvízli v jámě.

Později, jakmile dostali trochu najíst a napít (a konečně si nechali odebrat kosti), jeden z nich našel sílu, aby vyprávěl, co se stalo. Byl to příběh plný nejhorších nočních můr každého velrybáře: o tom, že se ocitne na člunu daleko od pevniny a nebude mít co jíst ani pít, ba co huř, že se střetne s velrybou pomstychtivou a záłudnou jako člověk.

Dnes už se o potopení velrybářské lodi *Essex* rozzuřeným vorvaněm příliš nemluví, bylo to však jedno z nejslavnějších námořních neštěstí devatenáctého století. Téměř každé americké dítě se o něm učilo ve škole. Právě tato událost inspirovala vrcholnou scénu románu *Bílá velryba* od Hermana Melvilla.

Okamžik, kterým Melvillův román končí – potopení lodi –, však byl pouhým výchozím bodem pro příběh skutečné katastrofy *Essexu*. Jako by označoval začátek jakéhosi strašlivého laboratorního pokusu, který měl zjistit, jak daleko dokáže lidské zvíře zajít v boji proti surovému moři. Z dvaceti mužů, kteří unikli z lodi zničené vorvaněm, přežilo pouze osm. Dva, které zachránila loď *Dauphin*, se plavili téměř 4500 námořních mil přes Tichý oceán – byla to plavba nejméně o pět set mil delší než slavná cesta kapitána Williama Bligha na nekrytém člunu poté, co jej vzbouřenci vysadili z lodi *Bounty*, a více než pětkrát delší než neméně proslavená plavba sira Ernesta Shackletona na ostrov Jižní Georgie.

Po dobu téměř sto osmdesáti let většina informací o tomto neštěstí pocházela z *Vyprávění o ztroskotání velrybářské lodi Essex* od prvního důstojníka Owena Chase (knížka měla 128 stran). Existovaly i útržkovité popisy od jiných přeživších, postrádaly však váhu i rozsah Chaseova příběhu, který s pomocí anonymního spisovatele vyšel pouhých devět měsíců po záchraně prvního důstojníka. Po dlouhé době, až kolem roku 1960, byl na půdě domu v Penn Yanu ve státě New York nalezen starý zápisník. Teprve po dvaceti letech, v roce 1980, kdy se zápisník dostal do rukou odborníka na nantucketské velrybářství Edouarda Stackpolea, bylo zjištěno, že původní majitel Thomas Nickerson byl plavčíkem na lodi *Essex*. Později vlastnil penzion v Nantucketu a k vyličení katastrofy ho přiměl profesionální spisovatel jménem Leon Lewis, jenž pravděpodobně byl jedním z jeho hostů. V roce 1876 Nickerson poslal Lewisovi zápisník, který obsahoval pouze hrubou verzi vyprávění. Lewis z nějakého důvodu nikdy nepřipravil rukopis k vydání a později dal zápisník sousedovi, u kterého zůstal až do jeho smrti. Nickersonovo vyprávění nakonec vydala jako bibliofilii Nantucketská historická společnost (NHA) v roce 1984.

Z hlediska literární kvality se Nickersonova verze nemůže srovnávat s Chaseovým dokonale vybroušeným líčením. Tento nesouvislý a kostrbatý rukopis je dílem amatéra, leč amatéra, který byl při tom, u kormidla lodi, když do ní vorvaň narazil. Čtrnáctiletý Thomas Nickerson byl nejmladším členem lodní posádky a jeho vyprávění zůstává popisem vykuleného dítěte na prahu dospělosti, sirotka hledajícího domov (ve dvou letech už byl bez rodičů). Bylo mu jednadsmesát, když konečně

sepsal své zážitky, dokázal však na ty dávné časy vzpomínat, jako by to bylo včera, a jeho vzpomínky oživovaly informace, které se dozvěděl při rozhovorech s ostatními zachráněnými námořníky. V následujícím vyprávění přihlížíme k Chaseovu líčení, ale jeho verze událostí je poprvé zpochybněna lodním plavčíkem, jehož svědectví můžeme nyní vyslechnout po sto osmdesáti letech od potopení *Essexu*.

Když jsem byl malý, můj otec Thomas Philbrick, profesor angličtiny na Pittsburské univerzitě a autor několika knih o amerických námořních románech, mně a mému bratrově před spaním často vyprávěl příběh o velrybě, která zaútočila na loď. Můj strýc, dnes již zesnulý Charles Philbrick, nositel básnické ceny Wallace Stevensa za rok 1958, napsal o *Essexu* báseň o pěti stech verších. Jmenovala se „Trýznivá minulost“ a vyšla posmrtně v roce 1976. Mocně evokovala to, čemu říkal „minulost, o níž zapomínáme, že ji potřebujeme znát“. Shodou okolností jsem se deset let poté, v roce 1986, s ženou a dětmi přestěhoval do domovské-ho přístavu *Essexu*, na ostrov Nantucket.

Záhy jsem zjistil, že Owen Chase, Herman Melville, Thomas Nickerson a strýček Charlie nebyli jediní, kdo o *Essexu* psali. Byl to například i významný nantucketský historik Edouard Stackpole, jenž zemřel v roce 1993, právě když začínal můj výzkum. Dále též Thomas Hefferman, autor knihy *Trhlina od velryby: Owen Chase a loď Essex* (1981), zásadní akademické práce, kterou dokončil těsně před objevením Nickersonova rukopisu. A nakonec to byl i strhující román *Muž Jonáš* (1984) od Thomase Carlisla, který vypráví příběh *Essexu* z pohledu kapitána lodi George Pollarda.

I po přečtení těchto příběhů jsem se stále chtěl dozvědět více. Premítal jsem, proč se vorvaň choval právě takhle, jak úsudek trosečnicků ovlivnilo vyhladovění a dehydratace; co se tam stalo? Ponořil jsem se do zdokumentovaných zážitků jiných velrybářů z té doby; četl jsem o kanibalismu, přežití na moři, psychologii a fyziologii hladovění, o navigaci, oceánografii, chování vorvaňů, stavbě lodí – o všem, co by mi pomohlo lépe pochopit, co tito muži prožívali na širém a nelítostném Tichém oceánu.

Postupně jsem si uvědomil, že příběh *Essexu* Melvillovi poskytl mnohem více než zakončení jednoho z nejvýznamnějších amerických románů,

jaké kdy byly napsány. Promlouval o třídních a rasových otázkách, jakož i o problematice vůdcovství a vztahu člověka k přírodě. Všemi těmito otázkami se Melville zabývá v celém románu *Bílá velryba*. Rovněž Melvillovi poskytl archetypické, a přitom reálné místo, odkud mohl zahájit imaginární plavbu lodi *Pequod*: maličký ostrůvek, který kdysi poutal pozornost celého světa. Nantucket byl v roce 1821 tím, čím se později stala celá Amerika: nelítostně hrabivý, technicky vyspělý a s náboženským vnímáním vlastního osudu. Nikdo netušil, že za necelé dvě generace ostrov ztroskotá – vyčerpaně se zhroutí, stejně jako *Essex*, z důvodu příliš těsného spojení s velrybou.

POSÁDKA VELRYBÁŘSKÉ LODI ESSEX

Kapitán

George Pollard jr.

První důstojník

Owen Chase

Druhý důstojník

Matthew Joy

Kormidelníci člunů a harpunáři

Benjamin Lawrence

Obed Hendricks

Thomas Chappel

Steward

William Bond

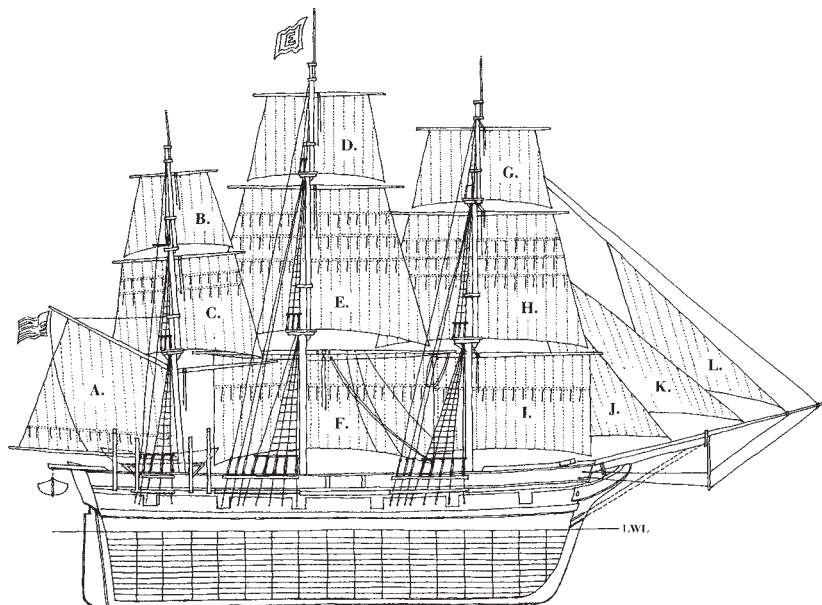
Námořníci

*Owen Coffin • Isaac Cole • Henry De Witt • Richard Peterson •
Charles Ramsdell • Barzillai Ray • Samuel Reed • Isaiah Sheppard •
Charles Shorter • Lawson Thomas • Seth Weeks • Joseph West •
William Wright*

Plavčík

Thomas Nickerson

PLÁN OPLAČTĚNÍ VELRYBÁŘSKÉ LODI ESSEX

A. bezanová vratiplachta

B. bezanová brámovka

C. bezanová košovka

D. hlavní brámovka

E. hlavní košovka

F. hlavní kurzová plachta

G. přední brámovka

H. přední košovka

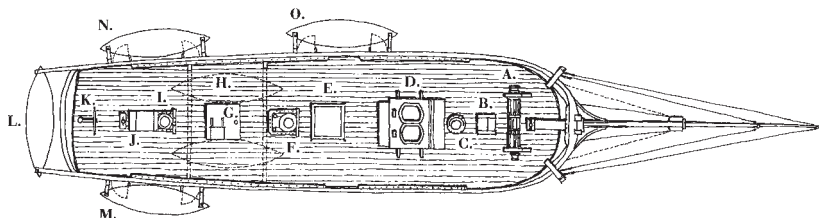
I. přední kurzová nebo přední plachta

J. přední stěhovka

K. kosatka

L. létavka

PLÁN PALUBY VELRYBÁŘSKÉ LODI ESSEX

A. vrátek	I. bezanový stěžeň
B. přední schůdky	J. zadní schůdky
C. přední stěžeň	K. kormidlo
D. kamna na škvaření velrybího tuku	L. náhradní člun
E. hlavní jícen (poklop)	M. pravoboční člun
F. hlavní stěžeň a pumpy	N. levobočně záďový člun
G. loďní kuchyň	O. střední člun
H. náhradní člun uložený na příčných nosnících	

KAPITOLA PRVNÍ

NANTUCKET

Jak později vzpomínal, byl to „nejpříjemnější okamžik mého života“ – okamžik, kdy poprvé vkročil na palubu velrybářské lodi *Essex*. Bylo mu čtrnáct let, měl široký nos a bezelstný, dychtivý obličej a jako každého nantucketského chlapce i jeho odmalička učili „zbožňovat podobu lodí“. Tato loď možná nevypadala nijak úchvatně, bez lanoví a přivázaná k přístavnímu molu, ale pro Thomase Nickersona ztělesňovala životní příležitost. Konečně, po čekání, které mu připadalo jako věčnost, měl vyplout na moře.

Do starého, promaštěného lodního trámův pražilo horké červencové slunce, až bylo v podpalubí pekelné horko, ale Nickerson prozkoumal každíčký koutek, od cihlového oltáře kamen na škvaření velrybího tuku na palubě až po temné hlubiny prázdné ládovny. Mezi tím se nacházel skřípějící svět, rozdělený na jednotlivé prostory, živoucí organismus z dubového a borového dřeva, které páchlo olejem, krví, tabákovou šťávou, jídlem, solí, plísní, dehtem a kouřem. „Ačkoli byla zčernalá a oškli-
vá,“ napsal Nickerson, „nevyměnil bych ji ani za palác.“

V červenci roku 1819 loď *Essex* patřila do flotily více než sedmdesáti nantucketských velrybářských lodí v Tichém a Atlantickém oceánu. Cena velrybího oleje tehdy stále stoupala, zatímco zbytek světové ekonomiky se propadal, a tak obec Nantucket směřovala k tomu, že se stane jedním z nejbohatších měst v Americe.

Na povlovném kopci, kde se tísnila spousta domů, mezi nimiž se tyčily větrné mlýny a kostelní věže, žilo kolem sedmi tisíc lidí. Říkalo se, že městečko připomíná elegantní a prosperující přístav Salem, což znamenalo nebyvalou poklonu pro ostrůvek v Atlantiku, pod mysem Cod,

přes dvacet mil vzdálený od pevniny. Městečko na kopci vyzařovalo téměř éterický klid, avšak na nábreží u vody vládl čilý ruch. Mezi dlouhými, nízkými skladišti a provazárnami vybíhala čtyři masivní přístavní mola, přes čtyři sta yardů dlouhá. U mol nebo v přístavu obvykle kotvilo patnáct až dvacet velrybářských lodí společně s tuctem menších plavidel, hlavně šalup a škunerů, které přivázely a odvážely zboží. Na každém přístavním molu, v labyrintu kotev, kotlů na škvareni tuku, kulatin a sudů na olej se pohybovala spousta námořníků, nakladačů a řemeslníků. Neustále přijížděly a odjížděly dvoukoláky tažené koňmi. Říkalo se jim „kolesky“ či „kalešky“.

Tento výjev už Thomas Nickerson dobře znal. Nantucketské děti odedávna využívaly nábreží jako hřiště. Veslovaly na zchátralých velrybářských člunech po přístavu a šplhaly po lodním lanoví. Návštěvníkům ostrova bylo naprosto jasné, že tyto děti jsou „osobitá třída mladistvých, kteří si myslí, že jsou předurčení stát se námořníky. Lezli po provazových přičkách jako opice – desetiletí či dvanáctiletí klučinové – a s naprosto nenucenou elegancí se uvelebili na ramenu ráhna.“ *Essex* sice byla Nickersonova první loď, ale na tuto plavbu už se připravoval od malička.

Nevyplouval na moře sám. Na palubě se s ním plavili i jeho kamarádi Barzillai Ray, Owen Coffin a Charles Ramsdell. Všem bylo od patnácti do osmnácti let, Nickerson byl ze skupinky nejmladší. Owen Coffin byl bratranec nového kapitána, to on pravděpodobně přivedl své tři přátele na loď svého příbuzného.

Loď *Essex* byla stará a při délce 87 stop a výtlačku 238 tun poměrně malá, na ostrově se však těšila pověsti plavidla, které má na moři štěstí. Posledních patnáct let svým kvakerským majitelům dobře sloužila a ve dvouletých intervalech pravidelně přivázela tolik oleje, aby se z nich stali zámožní lidé. Předchozí kapitán Daniel Russell byl na čtyřech plavbách natolik úspěšný, že mu majitelé svěřili velení nové a větší lodi *Aurora*. Díky Russellovu povýšení se kapitánem *Essexu* stal dřívější první lodní důstojník George Pollard mladší a jeden z kormidelníků člunů (či harpunářů), Owen Chase, povýšil na prvního důstojníka. Tři další členové posádky se dostali na pozice kormidelníků člunů. Loď *Essex* tedy neměla jen štěstí, ale zjevně na ní i vládla spokojenost. Podle Nickersona to „celkově byla spíše loď, na kterou se námořníci chtěli dostat“.

Jelikož místní lidé (stejně jako obyvatelé kteréhokoli jiného tehdejšího přístavu) byli posedlí různými dobrými a špatnými znameními, tato pověst hodně znamenala. Přesto se však mezi muži v přístavištích začaly šířit zvěsti, když se počátkem července na noční obloze objevila kometa, ještě když byla loď *Essex* v opravě a připravovali ji na další plavbu.

Nantucket byl město, kde lidé přebývali na střechách. Téměř každý dům s načerveno natřeným nebo jen přírodně zašedlým dřevěným pobitím měl na střeše plošinu, které se říkalo vyhlídka. Původně měla usnadňovat hašení hořícího komína kbelíky písku, ale bylo to také vynikající místo pro pozorování moře dalekohledem, pro pátrání po plachtách vracejících se lodí. V noci se nantucketské dalekohledy často upíraly k nebesům a v červenci roku 1819 ostrované hleděli na severozápadní oblohu. Kva-kerský kupec Obed Macy, jenž pečlivě zaznamenával vše, co považoval za „nejpozoruhodnější události“ v životě svého ostrova, pozoroval noční oblohu ze svého domu na Pleasant Street. „Kometa (jež se objevuje za každé jasné noci) je podle nezvykle dlouhého ocasu považována za nesmírně velikou,“ napsal. „Ocas se táhne nahoru v opozici ke Slunci v téměř kolmém směru, zvedá se směrem na východ a téměř ukazuje k Polárce.“

Od pradávnických časů se objevení komety vykládalo jako znamení, že se stane něco nezvyklého. List *New Bedford Mercury*, který Nantucketaňané četli, protože neměli žádné vlastní noviny, uvedl: „Pravdou je, že objevení těchto excentrických návštěvníků vždy předcházelo nějaké významné události.“ Macy však takové dohady odmítal: „Filozofické úvahy ponecháváme vědecké části našeho společenství, přesto je však nadevši pochybnost, že ti nejučenější mají v otázce kometiky pramálo nezpochybnitelných vědomostí.“

V přístavištích a rejdařstích se hodně spekulovalo, a nejen o kometě. Během jara i léta bylo u novoanglického pobřeží spatřeno cosi, co list *Mercury* popsal jako „podivuhodné mořské zvíře“ – had s černýma, jakoby koňskýmá očima a tělem o délce padesáti stop, které připomínalo řadu sudů plovoucích na vodě. Kterýkoli námořník, zvláště byl-li mladý a snadno ovlivnitelný jako Thomas Nickerson, musel zaváhat, byť jen na okamžik, jestli nyní opravdu je ta nejvhodnější doba vydat se na plavbu kolem Hoornského mysu.

Nantuckeťané měli k pověřivosti pádný důvod. Jejich životy řídila strašlivě nepředvídatelná síla – moře. Vzhledem k neustále se pohybující síti mělčin, včetně Nantucketské písčiny, která se nacházela těsně za ústím přístavu, pouhé příplutí na ostrov či vyplutí na moře často bývalo drásavou a někdy i katastrofickou lekcí mořeplavectví. Zvláště v zimě, kdy nejvíce zuřily bouře, téměř každý týden ztroskotala nějaká loď. Po celém ostrově byly pohřbeny mrtvoly neznámých námořníků, které vlny vyplavily na pobřeží. Nantucket, což v jazyce domorodých obyvatel, Wampanoagů, znamená „vzdálená země“, byl hromadou písku postupně mizející v neúprosném oceánu a všichni jeho obyvatelé si nelidskost moře až příliš dobře uvědomovali, dokonce i když tento ostrov nikdy neopustili.

Angličtí osadníci, kteří sem začali připlovat v roce 1659, věděli, že moře je nebezpečné. Doufali, že se na tomto travnatém, jezernatém srpečku bez vlků nebudou živit jako rybáři, ale jako farmáři a pastýři. Když však začalo hrozit, že rozrůstající se stáda dobytka v kombinaci se stále větším počtem farem promění ostrov ve větrem ošlehanou pustinu, Nantuckeťanům nezbylo než obrátit zraky k moři.

Rok co rok se na podzim u jižního pobřeží ostrova objevovaly stovky „pravých“ velryb (kosticovci rodu *Eubalaena*) a setrvaly tam do začátku jara. Anglický název „right whales“ dostaly proto, že to byly „ty pravé velryby na zabítí“. Spásaly vody v okolí Nantucketu jako jakési mořské krávy a pročesávaly povrch oceánu, bohatý na potravu, skrze husté kosticové hřeben v neustále se usmívajících tlamách. Zatímco angličtí osadníci na poloostrově Cod a na východě ostrova Long Island lovili velryby už desítky let, nikdo na Nantucketu neměl odvahu pronásledovat velryby na člunech. Místo toho přenechávali lov velryb, které uvízly na pobřeží (říkalo se jim vyplavené velryby), Wampanoagům.

Kolem roku 1690 několik lidí z kopce pozorovalo chrlící a dovádějící velryby. Jeden z nich ukázal na ně a širé moře za nimi a prohlásil: „Hle, zelené pastviny, na něž se vydají za chlebem vnuci našich dětí.“ Toto proroctví nedlouho poté splnil Ichabod Paddock, jenž příplul z mysu Cod přes Nantucketský průliv, aby ostrovany naučil zabíjet velryby.

Jejich první čluny byly pouhých dvacet stop dlouhé a spouštěli je z pláží na jižním pobřeží ostrova. Posádku velrybářského člunu obvykle

tvorilo pět wampanoazských veslařů a jediný bílý Nantuckeťan u kormidelního vesla. Jakmile velrybu zabili, dovlekli ji na pláž, kde odstranili tuk a vyškvařili ho. Začátkem osmnáctého století angličtí Nantuckeťané zavedli systém dlužního otroctví, které jim zajišťovalo stálý přísun pracovní síly Wampanoagů. Bez těchto domorodých indiánských obyvatel ostrova, kterých bylo až do poloviny dvacátých let osmnáctého století dvakrát více než bělochů, by se z ostrova nikdy nestal úspěšný velrybářský přístav.

Jistého kapitána Husseyho, který se v roce 1712 na malém velrybářském člunu plavil podél jižního pobřeží ostrova, odvál prudký severák na širé moře. Doposud lovil „pravé“ velryby, ale nyní, o mnoho mil dále, spatřil několik velryb, jaké ještě neviděl. Na rozdíl od vertikálního vodotrysku kosticovců proud páry z tohoto kytovce směřoval dopředu. Navzdory prudkému větru a rozbouranému moři se kapitánu Husseyovi podařilo jednoho z nich harpunovat a zabít. Jeho krev a olej téměř biblicky ztišily vlnobití. Tento tvor, jak si Hussey záhy uvědomil, byl vorvaň. Jednoho takového před pouhými pár lety moře vyplavilo na jihozápadní pobřeží ostrova. Nejen, že byl olej získávaný z vorvaního tuku mnohem kvalitnější než velrybí, poskytoval jasnější světlo a méně čadil, ale hranatá vorvaní hlava obsahovala obrovitou zásobárnu mnohem lepšího oleje zvaného spermacet, který se dal bez škváření rovnou nalévat do připraveného sudu. (Anglický název vorvaně „sperm whale“ je odvozen od podobnosti spermacetu neboli vorvaňoviny se seminální plazmou.) Vorvaň je sice rychlejší a agresivnější než „pravé“ velryby, ale skýtal mnohem větší bohatství. Jelikož Nantuckeťané neměli jiný zdroj obživy, zasvětili své životy cílevědomému lovu vorvaňů a zanedlouho předčili své velrybářské soupeře na pevnině i na ostrově Long Island.

V roce 1760 už Nantuckeťané v podstatě zcela vyhubili všechny kytovce v okolních vodách. Bylo jim to však jedno, neboť v tu dobu už zvětšili velrybářské šalupy a vybavili je zděnými škvařicími pecemi, kde bylo možné zpracovávat olej na otevřeném oceánu. Nyní měla jejich flotila mnohem širší pole působnosti, protože se nemusela tak často vracet do přístavu, aby vyložila objemný velrybí tuk. V době, kdy propukla americká revoluce, už Nantuckeťané dopluli až na hranice severního

polárního kruhu, k západnímu pobřeží Afriky, k východnímu pobřeží Jižní Ameriky a na jihu až k Falklandám.

Britský politik Edmund Burke v proslovu k parlamentu v roce 1775 označil tyto ostrovy za představitele nového amerického pokolení – za „moderní lidi“, jejichž velrybářské úspěchy předčily společnou moc celé Evropy. Díky životu na ostrově, který se nachází od pevniny téměř stejně daleko jako Anglie od Francie, si Nantuckeťané vyvinuli svébytnou identitu jako nadřazení, privilegovaní občané „nantucketského národa“, jak je označil básník a esejista Ralph Waldo Emerson.

Americká revoluce a britsko-americká válka v roce 1812, při níž britské námořní síly ničily loďstvo v pobřežních vodách, měly pro velrybářství katastrofální následky. Nantuckeťané však naštěstí měli dostatek kapitálu a odborných znalostí, aby toto těžké období přestáli. V roce 1819 už si Nantucket pomalu získával svou dřívější slávu zpět, a když se velrybáři odvážili na lov do Tichého oceánu, dokonce ji začal překonávat. Vzestup tichomořského velrybářství však měl svou stinnou stránku. Místo plaveb, které dříve trvaly v průměru devět měsíců, se staly normou dvouleté a tříleté plavby. Nantucketské velrybáře od obyčejných ostrovanů ještě nikdy předtím nedělila taková propast. Dny, kdy Nantuckeťané mohli ze břehu pozorovat, jak místní muži a mladíci pronásledují velrybu, byly nenávratně pryč. Nantucket byl nyní světovou velrybářskou metropolí, ale nemálo jeho obyvatel velrybu nikdy v životě nevidělo.

V létě roku 1819 lidé stále ještě hovořili o tom, jak bylo před devíti lety na sever od ostrova spatřeno hejno kosticovců. Rychle vypluly velrybářské čluny. Na pobřeží se shromáždil dav, aby fascinovaně sledoval, jak námořníci zabili dvě velryby a dovezli je zpátky do přístavu. Pro místní obyvatele to bylo jako zjevení. Konečně na vlastní oči viděli dva z těch tvorů, o kterých tolik slyšeli a na nichž záviselo jejich živobytí. Jednu z velryb vytáhli na přístavní molo, a než se setmělo, přišly se na ni podívat tisíce lidí – mezi nimi možná i pětiletý Thomas Nickerson. Můžeme si jen představovat, s jakou zvědavostí si ostrované prohlíželi to obrovité stvoření, štouchali a dloubali do něj a v duchu si říkali: „Tak *takhle* tedy vypadá.“

Nantucket vytvořil ekonomický systém, který už nezávisel na přírodních zdrojích ostrova. Místní půda byla dávno vyčerpaná příliš intenzivní

zemědělskou činností. Početná populace domorodých Wampanoagů po epidemiích značně prořídla a majitelé velrybářských lodí museli hledat posádky na pevnině. Velryby z místních vod téměř úplně zmizely. A přesto Nantuckeťané prosperovali. Jak podotkl jeden návštěvník, z ostrova se stala „neúrodná písčina, zúrodnovaná pouze velrybím olejem“.

Místní angličtí osadníci po celé sedmnácté století odolávali všem pokusům založit na ostrově církev, částečně proto, že to zakazovala žena jménem Mary Coffinová-Starbucková. Říkalo se, že bez Maryina souhlasu se na Nantucketu neudělalo nic důležitého. Mary Coffinová a Nathaniel Starbuck byli první anglický pár, který na ostrově uzavřel sňatek (v roce 1662), a společně založili lukrativní základnu pro obchodování s Wampanoagy. Kdykoli na Nantucket zavítal potulný kazatel a chtěl tam založit církevní sbor, Mary Starbucková ho rázně odmítla. Potom však v roce 1702 podlehla charismatu kvakerského kazatele Johna Richardsona. Hovořil před skupinou, která se shromáždila u Starbuckových v obyčejném pokoji, a podařilo se mu Mary dojmout k slzám. Právě konverze Mary Starbuckové ke kvakerismu vytvořila ono jedinečné propojení spirituality a chamtivosti, které umožnilo vzestup Nantucketu jako velrybářského přístavu.

Kvakeři, nebo přesněji řečeno členové Společnosti přátel, se nechávali vést svým vlastním prožíváním Boží přítomnosti a nespolehali na výklad Písma od puritánského kazatele. Nantucketští kvakeři, jejichž počet neustále vzrůstal, však nebyli příliš svobodomyšlní. Od „Přátel“ se očekávalo, že budou dodržovat pravidla chování stanovená na každoročních setkáních a podporovat pocit sounáležitosti ve společenství, které podléhalo stejné bedlivé kontrole jako kterákoli jiná komunita v Nové Anglii. Pokud existovaly nějaké rozdíly, pak to byl kvakerský pacifismus a vědomé zavrhování pozemské okázalosti – tyto dvě zásady však nikterak neměly být na překážku schopnosti jedinice vydělávat peníze. Místo aby si nantucketští kvakeři kupovali honosné domy nebo módní oblečení, investovali zisky zpátky do velrybářství. Proto dokázali ustát poklesy trhu, které zlikvidovaly tolik velrybářských obchodníků na pevnině. Děti Mary Starbuckové společně se svými bratřenci Macyovými a Coffinovými založily kvakerskou velrybářskou dynastii.